

الله أكبر

دانشگاه قم

دانشکده حقوق

پایان نامه دوره کارشناسی ارشد حقوق بین الملل

عنوان:

تحریم رسانه‌ای از منظر حقوق بین الملل

با تاکید بر توقف پخش برنامه‌های ماهواره‌ای ایران

استاد راهنما:

دکتر سید یاسر ضیایی

نگارنده:

فاطمه حکمتی

زمستان ۱۳۹۳

«تقدیم»

به بانوی آب و آئینه، حضرت فاطمه معصومه (س) که در پناه الطاف پر مهرشان، بی‌مردن این مسیر

آسان کردید.

پدر و مادر مهربانم که وجودم از چشمه سار پر عشق چشمانشان سیراب و آرامش زندگیم و مدار سجده‌های

عاشقانه‌شان است.

و هم‌سرم که محبتش همچون باران لطافت بخش این ایام بود.

شکر و قدردانی:

بدون شک جایگاه و منزلت استاد، اجل از آن است که در مقام قدردانی از زحمات بی‌شائبه‌شان، بازبان قاصر و دست ناتوان،

چیزی بنگارم.

اما از آنجایی که تجلیل از وی، پاس از انسانی است که هدف و غایت آفرینش را تائین می‌کند و سلامت امانت‌بانی را که به دستش سپرده‌اند

تضمین؛ بر حسب وظیفه و از باب "من لم یسکر المنعم من المخلوقین لم یسکر الله عزوجل":

پاس ویژه از استاد که انقدر جناب آقای دکتر سید یاسر ضیائی که در کمال سه‌صد رو با حسن خلق، راه را برایم هموار ساختند و راهنمایی‌ها و

تجربه‌های ارزشمندشان را بزرگوارانه و بی‌دینج در اختیارم قرار دادند.

پاس از اساتید گرامی؛ جناب آقای دکتر احمد رضا توحیدی و جناب آقای دکتر علی مشهدی که زحمت دآوری این پایان‌نامه را

ممتثل شدند.

و پاس از دوست گرامیم سرکار خانم مهناز رشیدی که دیدیمودن این مسیر همراهیم نمودند.

باشد که این خردترین، بخشی از زحمات آنان را پاس گوید.

چکیده

تحریم رسانه‌ای به عنوان یکی از اشکال نوین تحریم‌های بین‌المللی شامل قطع روش‌های ارتباطی رسانه‌ای مختلف می‌گردد. از بارزترین جلوه‌های این نوع تحریم، توقف پخش برنامه‌های ماهواره‌ای است که در سال‌های اخیر مورد توجه کشورهای غربی قرار گرفته است. تحریم شبکه‌های ماهواره‌ای با محروم نمودن مخاطبین از مشاهده نگرش‌های مختلف خبری و آموزشی و غیره در پوشش مبارزه با نقض حقوق بشر و اقدام متقابل علیه ارسال پارازیت و با هدف اعمال فشار برای تغییر سیاست‌های دولت هدف صورت می‌گیرد. این نوع تحریم در سال ۲۰۰۵، با توقف شبکه ماهواره‌ای سحر برای اولین بار علیه ایران آغاز شد و طی سال‌های مختلف در مورد اکثر شبکه‌های ماهواره‌ای آن اعمال گردید. این تحریم‌ها موجب نقض اصولی از حقوق بین‌الملل مانند اصل آزادی اطلاعات، اصل آزادی پخش برنامه‌های ماهواره‌ای، اصول حقوق بین‌الملل ارتباطات، اصول منشور ملل متحد، اصول اتحادیه اروپا، اصل اقدام متقابل، اصل مصونیت اموال دولتی و اصل التزام به تعهدات قراردادی شده‌اند. بر این اساس طرح مسئولیت بین‌المللی کشورها و شرکت‌های ماهواره‌ای متخلف امکان‌پذیر است.

عبارات کلیدی: تحریم رسانه‌ای، توقف پخش برنامه‌های ماهواره‌ای، اصل آزادی پخش برنامه‌های ماهواره‌ای ایران، اصل آزادی اطلاعات، حقوق بین‌الملل ارتباطات، حقوق بین‌الملل.

فهرست مطالب

۱	مقدمه
۱	الف) بیان مسأله
۲	ب) مفاهیم
۳	ج) پیشینه تحقیق
۳	د) ضرورت تحقیق
۴	ه) سوالات تحقیق
۴	و) فرضیه‌ها
۴	ز) روش تحقیق
۵	ح) ساختار کلی
۶	فصل اول: پیشینه ارتباطات و تحریم رسانه‌ای در حقوق بین الملل
۸	مبحث اول: پیشینه ارتباطات رسانه‌ای در روابط بین الملل
۸	گفتار اول: ظهور ماهواره و شبکه‌های ماهواره‌ای
۱۱	گفتار دوم: نظریات مربوط به ارتباطات رسانه‌ای بین المللی
۱۱	بند اول: هژمونی فرهنگی
۱۲	بند دوم: جریان آزاد اطلاعات
۱۶	بند سوم: نظریه نظم نوین جهانی اطلاعات و ارتباطات
۲۰	گفتار سوم: حضور ایران در پخش برنامه‌های ماهواره‌ای
۲۲	مبحث دوم: پیشینه تحریم رسانه‌ای در حقوق بین الملل
۲۲	گفتار اول: جایگاه تحریم در حقوق بین الملل
۲۲	بند اول: تعریف تحریم بین المللی
۲۳	بند دوم: انواع تحریم‌های بین المللی
۲۳	الف. تحریم‌های چندجانبه
۲۴	ب. تحریم‌های یکجانبه
۲۴	بند سوم: تفکیک ماهوی تحریم‌های بین المللی
۲۵	الف. تحریم‌های اقتصادی
۲۶	ب. تحریم‌های غیراقتصادی

۲۷	۱. تحریم دیپلماتیک
۲۷	۲. تحریم حمل و نقل
۲۸	۳. تحریم رسانه‌ای
۲۸	۴. تحریم مسافرتی
۲۹	۵. تحریم هوانوردی
۲۹	۶. تحریم علمی، فرهنگی، ورزشی
۲۹	گفتار دوم: تحریم‌های رسانه‌ای چندجانبه
۳۰	بند اول: شورای امنیت
۳۲	بند دوم: تحریم‌های اتحادیه اروپا
۳۳	الف. شورای اروپا
۳۳	۱. بلاروس
۳۳	۲. ایران
۳۵	۳. سوریه
۳۵	۴. اوکراین
۳۶	۵. میانمار
۳۶	ب. پارلمان اروپا
۳۶	گفتار سوم: تحریم‌های رسانه‌ای یکجانبه
۳۷	بند اول: تحریم‌های انگلستان
۳۷	الف. بلاروس
۳۷	ب. ایران
۳۷	ج. عراق
۳۸	د. سوریه
۳۸	ه. اوکراین
۳۸	و. روسیه
۳۸	بند دوم: تحریم‌های آمریکا
۳۹	الف. سودان
۳۹	ب. سوریه
۳۹	ه. لبنان
۳۹	د. ایران

۴۱ بند سوم: تحریم‌های فرانسه
۴۱ الف. لبنان
۴۱ ب. ایران
۴۱ ج. آلمان
۴۱ ه. فلسطین
۴۱ گفتار چهارم: تحریم‌های رسانه‌ای از سوی شرکت‌های ماهواره‌ای
۴۲ بند اول: معرفی شرکت‌های ماهواره‌ای
۴۲ الف. اینتل ست
۴۳ ب. یوتل ست
۴۳ ج. هیسپاست
۴۴ د. آورون
۴۴ ه. سس
۴۴ و. گلوب کست
۴۴ ی. آرکیوا
۴۴ بند دوم: تحریم شبکه‌های ماهواره‌ای ایران
۴۶ بند سوم: مواضع سیاسی در رابطه با تحریم شبکه‌های ماهواره‌ای ایران
۵۰ فصل دوم: ارزیابی مشروعیت تحریم رسانه‌ای ایران از منظر حقوق بین‌الملل
۵۲ مبحث اول: تحریم رسانه‌ای چندجانبه
۵۲ گفتار اول: مبنای حقوقی تحریم در اتحادیه اروپا
۵۳ گفتار دوم: ارزیابی مشروعیت تحریم رسانه‌ای ایران از سوی اتحادیه اروپا
۵۳ بند اول: از منظر قواعد خاص اتحادیه اروپا
۵۴ الف. مرجع صالح واضع تحریم‌های اتحادیه اروپا
۵۵ ب. اتخاذ تحریم‌ها فراتر از قطعنامه‌های شورای امنیت
۵۶ ج. تحریم هوشمند
۵۷ بند دوم: از منظر اصول منشور ملل متحد
۵۷ الف. فصل هشتم منشور ملل متحد
۶۰ ب. تفسیر قطعنامه‌های سازمان ملل متحد
۶۳ بند سوم: از منظر حقوق بشر
۶۳ الف. آزادی اطلاعات

- ب. آزادی رفت و آمد ۶۵
- ج. حق حیات ۶۶
- د. آزادی مذهب ۶۶
- بند سوم: از منظر اصول اقدام متقابل ۶۷
- مبحث دوم: تحریم رسانه‌ای یکجانبه ۶۸
- گفتار اول: بررسی تحریم رسانه‌ای ایران از منظر حقوق بین‌الملل ارتباطات ۶۸
- بند اول: اصل آزادی پخش برنامه‌های ماهواره‌ای ۶۸
- الف. منابع اصل آزادی پخش برنامه‌های ماهواره‌ای ۷۱
- ب. دیدگاه کشورها در رابطه با نظام حقوقی حاکم بر پخش برنامه‌های ماهواره‌ای ۷۳
۱. نظریه مبتنی بر اصل حاکمیت دولت بر قلمرو خود ۷۴
۲. نظریه مبتنی بر اصل آزادی اطلاعات و آزادی پخش ۷۵
- ج. محدودیت‌های اصل آزادی پخش برنامه‌های ماهواره‌ای ۷۷
۱. محدودیت ناشی از صلح و امنیت بین‌المللی ۷۷
۲. محدودیت ناشی از حقوق بشر ۸۱
- ۱.۱. رعایت حریم خصوصی ۸۲
- ۱.۲. منع تبلیغات نفرت انگیز ۸۴
- ۱.۳. منع تحریک به نسل زدایی ۸۶
- د. تحریم رسانه‌ای ایران و اصل آزادی مشروط پخش برنامه‌های ماهواره‌ای ۸۷
- بند دوم: حق متوقف کردن، قطع کردن و تعلیق ارتباطات ۹۰
- بند سوم: اصل منع مداخلات زبان آور ۹۳
- گفتار دوم: بررسی تحریم رسانه‌ای ایران از منظر حقوق بشر ۹۴
- بنداول: اصل آزادی اطلاعات ۹۴
- الف. منابع آزادی اطلاعات ۹۴
- ب. دیدگاه کشورها در رابطه با آزادی اطلاعات ۹۷
- ج. محدودیت آزادی اطلاعات ۹۹
- د. تحریم رسانه‌ای ایران و اصل آزادی اطلاعات ۱۰۰
- بند سوم: آزادی رفت و آمد ۱۰۱
- بند چهارم: حق حیات ۱۰۲
- بند پنجم: آزادی مذهب ۱۰۳

- گفتار سوم: بررسی تحریم رسانه‌های ایران از منظر حقوق منشور ملل متحد..... ۱۰۳
- بند اول: اصل حاکمیت ۱۰۳
- بند دوم: اصول حاکم بر تفسیر قطعنامه‌ها ۱۰۵
- گفتار چهارم: بررسی تحریم رسانه‌های ایران از منظر سایر اصول حقوق بین الملل ۱۰۹
- بند اول: اصل اقدام متقابل ۱۰۹
- الف. دلایل مشروعیت ارسال پارازیت از سوی ایران ۱۱۱
۱. استناد به دیدگاه کشورهای طرفدار محدودیت آزادی پخش واصل حاکمیت کشورها.. ۱۱۱
۲. استناد به دیدگاه کشورهای طرفدار آزادی مطلق اطلاعات و پخش ۱۱۲
۳. پذیرش حق ایجاد اختلال در برنامه‌های ماهواره‌ای تلویزیونی ۱۱۳
۴. اصل منع سوء استفاده از حق ۱۱۳
- ب. شرایط اقدام متقابل در برابر ارسال پارازیت ۱۱۵
۱. تناسب اقدام متقابل و عمل متخلفانه بین‌المللی ۱۱۵
۲. محدود بودن آثار اقدام متقابل به دولت متخلف ۱۱۶
۳. موضوعیت داشتن اقدام متقابل تنها میان تابعان فعال حقوق بین‌الملل ۱۱۷
- بند دوم: اصل التزام به تعهدات قراردادی ۱۱۷
- بند سوم: اصل مصونیت اموال دولتی ۱۲۰
- بند چهارم: صلاحیت فراسرزمینی ۱۲۲
- بند پنجم: اصل آزادی تجارت ۱۲۴
- فصل سوم مسوولیت بین‌المللی ناشی از تحریم‌های رسانه ای: ۱۲۷
- مبحث اول: مسئولیت بین‌المللی تحریم کنندگان رسانه‌ای ۱۲۹
- گفتار اول: مسئولیت بین‌المللی کشورها ۱۳۰
- گفتار دوم: مسئولیت بین‌المللی اتحادیه اروپا ۱۳۳
- گفتار سوم: مسئولیت بین‌المللی شرکت‌های پخش ماهواره‌ای ۱۳۶
- مبحث دوم: رجوع به مراجع بین‌المللی ۱۳۹
- گفتار اول: مراجع قضایی ۱۳۹
- بند اول: دیوان داوری ایران و امریکا ۱۳۹
- بند دوم: دیوان بین‌المللی دادگستری ۱۴۰
- بند سوم: دیوان دادگستری اروپا ۱۴۲
- بند چهارم: دیوان اروپایی حقوق بشر ۱۴۴

۱۴۵.....	بند پنجم: داوری بین‌المللی
۱۴۷.....	گفتار دوم: مراجع غیرقضایی
۱۴۷.....	بند اول: مجمع عمومی
۱۴۸.....	بند دوم: شورای حقوق بشر
۱۴۸.....	بند سوم: هیئت ثبت فرکانس‌های بین‌المللی
۱۴۹.....	بند چهارم: کمیته استفاده صلح جویانه از فضای ماوراء جو «کوپپوس»
۱۵۰.....	نتیجه‌گیری
۱۵۴.....	ضمیمه‌ها
۱۶۱.....	فهرست منابع

فهرست علائم اختصارات (Abbreviations)

1. Art: Article
2. CD: Council decision
3. CHR: Commission on Human Right
4. CID: Council implementing decision
5. CR: Council Regulation
6. ECHR: Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms
7. ECJ: European Court of Justice
8. EHRR: European Human Rights Reports
9. HRC: Human Right Council
10. ICCPR: International Covenant on Civil and Political Rights
11. ICJ.Rep: International Court of Justice report
12. OFAC: Office of Foreign Assets Control
13. SDN: Specially Designated Nationals List
14. TFEU: Treaty on the Functioning of the European Union
15. UN. Doc: United Nations. Document
16. UNGAR: United Nations General Assembly Resolution
17. UNRIAA: United Nations of International Arbitratl Awards

مقدمه

الف) بیان مسأله

منشور سازمان ملل متحد در ماده ۴۱ فصل هفتم، به شورای امنیت این اختیار را می‌دهد که در راستای مقابله با نقض صلح و امنیت بین‌المللی از دولت‌ها درخواست نماید تا «به توقف تمام یا قسمتی از روابط اقتصادی و ارتباطات راه آهن، دریایی، هوایی، پستی، تلگرافی، رادیویی و سایر وسایل ارتباطی» خود با کشور هدف مبادرت ورزند. بر این اساس امروزه تحریم‌ها یکی از ابزارهای کارآمدی محسوب می‌شود که شورای امنیت برای نیل به اهداف خود، پی می‌گیرد. علی‌رغم وجود قطعنامه‌های متعدد شورای امنیت در تحریم کشورهای مختلف، غالباً مشاهده می‌شود که اتحادیه اروپا و کشورهای غربی به طور یکجانبه به اعمال تحریم علیه کشور مورد نظر خود می‌پردازند. مشروعیت این اقدامات که در عرصه بین‌الملل محل تردید است بعضاً با اهداف نامشروع همچون بی‌ثبات کردن نظام سیاسی برای کسب منافع نامشروع، تهدید به زور و یا حتی سرنگونی و براندازی یک دولت قانونی را در قالب توجیهاتی مانند نقض حقوق بشر صورت می‌گیرند.

گرچه در دوران معاصر روند رو به رشد این اقدامات را شاهد بوده‌ایم، اما تحریم‌ها در واقع از دهه هفتاد مورد توجه قرار گرفته و به تدریج و به ویژه از ۱۹۹۰ با پایان گرفتن جنگ سرد رو به فزونی نهادند. جمهوری اسلامی ایران نیز از جمله کشورهایی است که بارها مورد هدف تحریم‌های مختلف چندجانبه و یکجانبه قرار گرفته است. گرچه اغلب تحریم‌های اعمال شده تحریم‌های اقتصادی می‌باشند اما ماده ۴۱ منشور از انواع مختلف اقدامات محدودکننده سخن به میان آورده است که شامل قطع انواع ارتباطات نیز می‌شود.

شورای امنیت تاکنون، تنها یک مورد تحریم ارتباطات علیه رودزیای جنوبی در سال ۱۹۶۸ اعمال نموده است و پس از آن هیچگاه در مذاکرات شورای امنیت راجع به این نوع تحریم صحبتی نشده و دیگر تحریم‌های اعمال شده ارتباطی خارج از ساز و کار سازمان ملل متحد بوده است. در این بین برخی دولت‌های غربی و اتحادیه اروپا در پوشش نقض حقوق بشر از سوی جمهوری اسلامی ایران با نشانه رفتن بخش ارتباطات ماهواره‌ای ایران سعی داشته‌اند تا نشر اطلاعات را محدود سازند. در واقع دولت‌های متبوع شرکت‌های ماهواره‌ای با بروز اختلاف سیاسی اقدام به توقف، تعلیق و یا قطع برنامه‌های شبکه‌های ماهواره‌ای نموده‌اند. این قضیه که در قالب تحریم

رسانه‌ای شناخته می‌شود در سال‌های اخیر برای برخی از شبکه‌های دولتی سوریه، لبنان و ایران و... رخ داده است.

در ۲۴ مهر ۱۳۹۱، بزرگترین شرکت پوشش دهنده برنامه‌های ماهواره‌ای یعنی شرکت فرانسوی «یوتل‌ست» به همراه شرکت بریتانیایی «آرکیوا» به تحریم ۹ شبکه تلویزیونی و ۱۰ شبکه رادیویی ایران اقدام نمودند. یوتل‌ست هدف از این اقدام خود را اجرایی کردن تحریم‌های اتحادیه اروپا علیه ایران بیان نمود در حالی که سخنگوی این اتحادیه تدابیر محدود کننده علیه ایران را شامل تدابیر ارتباطاتی ندانسته است. مضافاً، شرکت‌های «هیسپاست»، «اینتل‌ست» نیز با تحریم شبکه‌های ماهواره‌ای ایران، از پخش آنها خودداری نمودند.

ب) مفاهیم

آزادی بیان و عقیده: آزادی عقیده حق داشتن عقیده بدون بیم دخالت است و آزادی بیان یعنی افشای اندیشه، عقیده، افکار و سلیقه و این گونه آزادی، حقوقی به فرد اعطا می‌کند تا به وسیله‌ی سخن یا مطبوعات، کتب و آثار، کنفرانس، پژوهش و تحقیق^۱ و دیگر ارتباطات شفاهی و کتبی، رسانه‌ها، رادیو و تلویزیون، آثار هنری و تبلیغات عقاید خود را برای مردم بازگو کند.^۲

آزادی اطلاعات: مقصود حق جست و جو و به اشتراک نهادن اطلاعات و دریافت آن است.^۳ باید بیان کرد آزادی اطلاعات نه تنها جزء لاینفک آزادی بیان شمرده می‌شود، در عین حال کامل کننده آن است و امکان بقای آزادی بیان را فراهم می‌سازد.^۴

آزادی پخش: آزادی پخش نیز از آزادی بیان سرچشمه می‌گیرد. بر اساس وضعیت ارتباطات جمعی جدید، آزادی پخش یک قالب تقویت کننده و مکمل آزادی بیان می‌باشد.^۵ دامنه کاربرد آزادی پخش حوزه رسانه‌های صوتی و بصری است.^۶

^۱ ابوالفضل قاضی شریعت پناهی، *بایسته‌های حقوق اساسی*، چاپ سی و پنجم، (تهران: بنیاد حقوقی میزان، ۱۳۸۸)، ص ۱۴۹.

^۲ <http://www.ag.gov.au/RightsAndProtections/HumanRights/PublicSectorGuidanceSheets/Pages/Righttofreedomofopinionandexpression.aspx> (3/5/1393).

^۳ Anthony Mason Ac kbe, **The Relationship Between Freedom of Expression and Freedom of Information**, Jack Beatson, QC and Yvonne Cripps, Essays in Honour of Sir David William, Oxford: Oxford University press, 2000, p. 236.

^۴ Ibid, p. 238.

^۵ Monroe Edwin Price; Marc Raboy, **Public Service Broadcasting in Transition: A Documentary Reader**, Kluwer Law International, 2003, p. 98.

^۶ Tourya Guaaybess, **National Broadcasting and State Policy in Arab Countries**, Palgrave Macmillan, 2013, p. 136.

حق دسترسی به اینترنت: حق دسترسی به اینترنت، که هم‌چنین با نام حق پهنای باند نیز شناخته می‌شود، دیدگاهی است که بر اساس آن همه‌ی انسان‌ها قادر به دسترسی به اینترنت با در نظر گرفتن آزادی بیان و عقیده و دیگر حقوق بشر است.^۱

ج) پیشینه تحقیق

گرچه تاکنون در خصوص تحریم مطالب بسیاری منتشر شده و پخش برنامه‌های ماهواره‌ای نیز مورد بررسی قرار گرفته است اما مسئله تحریم‌های رسانه‌ای و توقف پخش برنامه‌های ماهواره‌ای که در سال‌های اخیر برای برخی از کشورها از جمله جمهوری اسلامی ایران رخ داده است تنها از جنبه سیاسی مورد توجه قرار گرفته و تاکنون پایان نامه و کتابی که از منظر حقوقی به این مسئله بپردازد گردآوری و تدوین نگردیده است. البته باید بیان نمود که در زمینه مداخله رسانه‌ای و توقف پخش برنامه‌های ماهواره‌ای دو مقاله از جناب آقای دکتر ضیایی چاپ و آماده چاپ می‌باشد که در این پایان نامه تلاش می‌شود ضمن اشاره به وقایع نوین در عرصه توقف پخش برنامه‌های ماهواره‌ای با ارزیابی عمیق تر و گردآوری اطلاعات جدیدتر تحقیقی جامع برای حل مسائلی از این دست تهیه گردد.

د) ضرورت تحقیق

تحریم یکی از مسائلی است که در جهان امروز، به عنوان ابزاری برای اعمال سیاست‌های مورد نظر دولت‌ها به خصوص دولت‌های توسعه یافته در سطح وسیعی به کار برده می‌شود. ابعاد مختلف این مسئله اکثراً مورد بررسی قرار گرفته‌اند؛ با این وجود، تحریم‌های رسانه‌ای به خصوص توقف پخش شبکه‌های ماهواره‌ای که در سال‌های اخیر بیشتر نمایان گردیده از توجه دور مانده است.

لذا به نظر می‌رسد به دلیل بروز این گونه تحریم‌ها برای کشور عزیزمان ایران، که با هدف اعمال فشار برای پذیرش یا انجام سیاست‌های مورد نظر دول غربی صورت می‌گیرند، بررسی آنها از منظر حقوقی و اثبات مغایرت آنها با اصول کلی حقوق بین الملل می‌تواند گامی موثر در جهت احقاق حقوق جمهوری اسلامی ایران باشد.

¹. See: Shanthi Kalathil (2010), "Internet Freedom: A Background Paper" (6/7/1393), Available at: http://www.aspeninstitute.org/sites/default/files/content/images/Internet_Freedom_A_Background_Paper_0.pdf.

ه) سوالات تحقیق

از آنجا که مشروعیت این تحریم‌ها در عرصه بین‌المللی محل تردید است، ارزیابی آن‌ها منوط به پاسخ دادن به این سؤالات خواهد بود:

۱. تحریم رسانه‌ای و به طور خاص توقف پخش برنامه‌های ماهواره‌ای چه جایگاهی در حقوق بین‌الملل دارد؟

۲. توقف پخش برنامه‌های ماهواره‌ای ایران از منظر حقوق بین‌الملل تا چه میزان مشروعیت دارد؟

۳. مسؤولیت بین‌المللی دولت‌ها یا شرکت‌های ناقض حقوق بین‌الملل در تحریم شبکه‌های ماهواره‌ای ایران چگونه خواهد بود؟

۴. چه سازوکارهایی برای جبران خسارات ناشی از توقف پخش برنامه‌های ماهواره‌ای ایران در حقوق بین‌الملل تعبیه شده است؟

و) فرضیه‌ها

۱. تحریم‌های شبکه‌های ماهواره‌ای ایران اصولی چون آزادی اطلاعات، آزادی پخش برنامه‌های ماهواره‌ای، شروط اقدام متقابل و مفاد قراردادهای اجاره ماهواره میان ایران و کشورها یا شرکت‌های تحریم‌کننده را نقض کرده است؛ لذا نامشروع است.

۲. توقف پخش برنامه‌های ماهواره‌ای موجب طرح مسؤولیت قراردادی و غیرقراردادی شرکت مالک ماهواره اجاره شده و موجبات مسؤولیت بین‌المللی کشور متبوع شرکت نیز به دلیل دستور، هدایت و یا کنترل شرکت پخش فراهم می‌آورد.

۳. رسیدگی به اختلافات ناشی از توقف پخش برنامه‌های ماهواره‌ای در مراجعی چون هیئت ثبت فرکانس‌های بین‌المللی در اتحادیه بین‌المللی مخابرات، کمیته استفاده صلح‌آمیز از فضا (کوپیوس) و دیوان بین‌المللی دادگستری قابل تعقیب است.

ز) روش تحقیق

در این تحقیق با آوردن نمونه‌های تحریم رسانه‌ای، سعی بر آن شده تا با تطبیق آنها با اصول حقوق بین‌الملل و استفاده از روش توصیفی-تحلیلی تحقیق و پژوهشی کامل صورت گیرد.

ح) ساختار کلی

این پایان نامه در سه فصل تنظیم شده است که فصل اول با دو مبحث، به پیشینه ارتباطات و تحریم رسانه‌ای می‌پردازد. در مبحث اول، پیشینه ارتباطات، ظهور ماهواره‌ها، شبکه‌های ماهواره‌ای و حضور ایران در پخش برنامه‌های ماهواره‌ای مطرح خواهد شد و در مبحث دوم جایگاه تحریم در حقوق بین‌الملل، انواع آن و نمونه‌هایی از تحریم‌های رسانه‌ای چندجانبه و یکجانبه به خصوص تحریم شبکه‌های ماهواره‌ای جمهوری اسلامی ایران بیان می‌گردد و سرآغاز ورود به بحث اصلی خواهد بود.

فصل دوم که بخش اصلی پایان نامه را تشکیل می‌دهد، طی دو مبحث به ارزیابی مشروعیت تحریم رسانه‌ای ایران از منظر حقوق بین‌الملل می‌پردازد. در مبحث اول، تحریم رسانه‌ای چندجانبه که تنها از سوی اتحادیه اروپا اعمال شده است و بررسی مشروعیت آن با قواعد خاص خود اتحادیه، اصول منشور ملل متحد و حقوق بشر بیان می‌گردد. در مبحث دوم تحریم رسانه‌ای یکجانبه و ارزیابی مشروعیت آنها با اصول حقوق بین‌الملل مانند اصل التزام به تعهدات قراردادی، اصل مصونیت اموال دولتی و... حوزه‌های مختلف حقوق بین‌الملل مانند حقوق ارتباطات و حقوق بشر مورد بررسی قرار می‌گیرد.

در پایان، در فصل سوم مسئولیت بین‌المللی ناشی از تحریم‌های رسانه‌ای طی دو مبحث مورد بررسی قرار خواهد گرفت. در مبحث اول، مسئولیت بین‌المللی تحریم کنندگان رسانه‌ای اعم از کشورها، اتحادیه اروپا و شرکت‌های پخش ماهواره‌ای مطرح خواهد شد و در مبحث دوم رجوع به مراجع بین‌المللی قضایی مانند دیوان بین‌المللی دادگستری و شبه قضایی مانند هیئت ثبت فرکانس‌های بین‌المللی برای طرح دعوی علیه تحریم‌کنندگان رسانه‌ای مورد بررسی قرار خواهد گرفت.

فصل اول:

پیشینه ارتباطات و تحریم رسانه‌ای

در حقوق بین الملل

این فصل شامل دو مبحث است که مبحث اول با سه گفتار به پیشینه ظهور ماهواره‌ها و شبکه‌های ماهواره‌ای، نظریات مربوط به ارتباطات رسانه‌ای و حضور ایران در پخش برنامه‌های ماهواره‌ای می‌پردازد. مبحث دوم با عنوان پیشینه تحریم رسانه‌ای در حقوق بین‌الملل، در آغاز به معرفی اجمالی تحریم و انواع آن و سپس به بررسی تحریم‌های رسانه‌ای چندجانبه، یکجانبه و تحریم رسانه‌ای از سوی شرکت‌های ماهواره‌ای علیه ایران می‌پردازد.

مبحث اول: پیشینه ارتباطات رسانه‌ای در روابط بین‌الملل

برقراری ارتباط با هموعان خود همواره یکی از اولین آرزوهای بشر، بوده است. ابداع زبان و خط تا حدی این آرزوی انسان را تحقق بخشید، لیکن مثل سایر عرصه‌های حیات اجتماعی، تکنیک‌ها و ابزارهای ارتباطی انسان هر روز تحول بیشتری یافته است. در این میان انقلاب صنعتی جهشی شکوهمند در ابداع وسایل ارتباطی جدید به ارمغان آورد. اختراع تلگراف در سال ۱۸۸۴ و تلفن در سال ۱۸۷۶ میلادی، بعد مکانی برقراری ارتباطات را اندکی درنوردید. با وجود این بشر به دنبال ساخت وسیله‌ای بود که بتواند از مسافتی دور با جمع کثیری از انسان‌ها ارتباط برقرار کند. در نتیجه در سال ۱۸۹۶ رادیو و مدتی بعد تلویزیون اختراع شد.

از سوی دیگر هنگامی که براداران رایت در سال ۱۹۰۲، آرزوی دیرینه انسان برای پرواز را جامه عمل پوشاندند شاید هیچکس پیش بینی نمی‌کرد که روزی پیشرفت تکنولوژی پرواز و نیز توسعه فن‌آوری ارتباطات و در نتیجه تلاقی و پیوند «عصر فضا» با «عصر ارتباطات و اطلاعات» چالش‌های عظیم جهانی ایجاد نماید.

گفتار اول: ظهور ماهواره و شبکه‌های ماهواره‌ای

روسیه و آمریکا اولین کشورهایی بودند که پرتاب ماهواره‌های مصنوعی را از سال ۱۹۵۵ برنامه ریزی می‌کردند. هر دو کشور طرح‌های خود برای ساخت و پرتاب ماهواره آغاز نمودند. در طول ۲ سال روسیه توانست شاهکار خود را آماده سازد.

«اسپوتنیک ۱»^۱ نخستین ماهواره فضایی در ۴ اکتبر ۱۹۵۷ توسط اتحاد جماهیر شوروی به مدار زمین پرتاب شد. این ماهواره در یک چرخش بیضی شکل هر ۹۶ دقیقه یکبار دور زمین می‌چرخید و برای فراهم آوردن اطلاعاتی در مورد تراکم و درجه حرارت فضای بالای اتمسفر طراحی شده بود. بعد از ۹۲ روز چرخش، در ۴ ژانویه ۱۹۵۸ سوخته اسپوتنیک ۱ به درون جو

^۱. Sputnik 1.